

โครงการพัฒนาบทเรียนออนไลน์และสื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาบาลี

บัญญัติตปฺปริสสมาส

บัญญัติตปฺปริสสมาส คือ ตปฺปริสสมาสที่บทยหน้าประกอบด้วยบัญญัติวิภัติถูกย่อเข้ากับบทยหลังมี
บทยว่า อปคณน, ภาย, วิรติ, โมจนตถ เป็นต้น

ตัวอย่างรูปวิเคราะห์

เมตฺนสฺมา อเปโต เมตฺนาเปโต (ภิกฺขุ)

(อ.ภิกฺขุ ผู้ไปปราศแล้ว จากเมตฺน ชื่อว่า เมตฺนาเปโต ๑ แปลว่า ผู้ไปปราศแล้วจากเมตฺน)

นคฺรสฺมา นิคฺคโต นคฺรนิคฺคโต (ชโน)

(อ.ชน ผู้ออกไปแล้ว จากนคฺร ชื่อว่า นคฺรนิคฺคโต ๑ แปลว่า ผู้ออกไปแล้วจากนคฺร)

ปิณฺหปาทสฺมา ปฏิกฺกนฺโต ปิณฺหปาทปฏิกฺกนฺโต (ภิกฺขุ)

(อ.ภิกฺขุ ผู้ก้าวกลับแล้ว จากปิณฺหปาท ชื่อว่า ปิณฺหปาทปฏิกฺกนฺโต ๑ แปลว่า ผู้ก้าวกลับแล้ว
จากปิณฺหปาท)

สฺาสนโต จฺโต สฺาสนจฺโต (ภิกฺขุ)

(อ.ภิกฺขุ ผู้เคลื่อนแล้ว จากสฺาสนา ชื่อว่า สฺาสนจฺโต ๑ แปลว่า ผู้เคลื่อนแล้วจากสฺาสนา)

อาปตฺตติยา วุฏฺฐานํ อาปตฺตติวุฏฺฐานํ

(อ.การออก จากอาปตฺติ ชื่อว่า อาปตฺตติวุฏฺฐานํ ๑ แปลว่า อ. การออก-จากอาปตฺติ)

ชฺรณิตลสฺมา อฺคฺคโต ชฺรณิตลฺคฺคโต (สฺตฺโต)

(อ.สฺตฺว ผู้ขึ้นแล้ว จากพื้นแห่งแผ่นดิน ชื่อว่า ชฺรณิตลฺคฺคโต ๑ แปลว่า ผู้ขึ้นแล้วจากพื้นแห่ง
แผ่นดิน)

สพฺพภเวหิ นิสฺสํโฏ สพฺพภวานิสฺสํโฏ (ชโน)

(อ.ชน ผู้สลัดออกแล้ว จากภพทั้งปวง ท. ชื่อว่า สพฺพภวานิสฺสํโฏ ๑ แปลว่า ผู้สลัดออกแล้วจาก
ภพทั้งปวง)

โจเรหิ ภายํ โจรภายํ

(อ.ภย แต่โจร ท. ชื่อว่า โจรภายํ ๑ แปลว่า อ.ภยแต่โจร)

อมนุสเสหิ ภยํ อมนุสฺสภยํ

(อ.ภยํ แต่อมนุสฺษย์ ท. ชื่อว่า อมนุสฺสภยํ ๆ แปลว่า อ.ภยํแต่อมนุสฺษย์)

อคฺคิโต ภยํ อคฺคิภยํ

(อ.ภยํ แต่ไฟ ชื่อว่า อคฺคิภยํ ๆ แปลว่า อ.ภยํแต่ไฟ)

วิเคราะห์บทสมาส

ปาปภีโต ชโน (ผู้กลัวแล้วแต่บาป)

ปาปสฺมา ภีโต ปาปภีโต ชโน

กายทฺวจฺจิริตํ (อ.ความประพาศั่วทางกาย)

กายสฺมา ทฺวจฺจิริตํ กายทฺวจฺจิริตํ

ทฺวจฺจิริตฺวิริติ (อ.การงดเว้นจากทฺวจฺจิริต)

พฺนฺธมฺตฺโต สฺตฺโต (ผู้พ้นแล้วจากเครื่องผูก)

กมฺมสฺมฺภูจฺจิติ รฺรูปิ (อันตั้งขึ้นแล้วเพราะกรรม)

แบบฝึกหัดท้ายบท

จงวิเคราะห์และแปลบทสมาสต่อไปนี้

๑. อาหารชฺ รฺรูปิ (อ.รูป อันเกิดจากอาหาร)
๒. คามนิกฺคโต ชโน (อ.ชน ผู้ออกแล้วจากหมู่บ้าน)
๓. วณมฺตฺโต ชโน (อ.ชน ผู้พ้นแล้วจากป่า)
๔. พฺนฺธนโมกฺโข (อ.ความพ้นจากเครื่องผูก)
๕. มรณภีโต ชโน (อ.ชน ผู้กลัวแล้วแต่ความตาย)